

propter visibilibus horum inspectionem ad meditando de invisibilibus Dei: oriatur admiratio divinæ potentie in femine: quod ex sic parvo, sic arido, tantæ magnitudinis & viriditatis, & pulchritudinis creatura formetur. Ex admiratione crescat devotio: ex devotione elevatio mentis: ita ut jam ipse hortulus fiat oratorium: & creaturæ insensibiles, creatoris magnitudinem prædicent. Sed cavendum est potissimè, ne manus vestra quicquam contingere audeant, quod vanis usus possit aptari.

De horis vespertinis, & completorio.

Caput XXXIX.

SERPENS morum, omnis otiosus sermo expellatur de medio vestri. Nunquam risus, nunquam cachinnus cor vanum pronunciet. Sic sancti, sic pudici sint actus corporis cuncti: ut mentis sanctitatem exponant. Homo nempe exterior, interior index est. Sancto vos in labore, sancto vos in opere debellantes diabolum, vespertina hora reperiat: qua in Ecclesia sanctis Deus laudetur officii.

Si festivitatis celebritas: si nimia debilitas communem cœnulam brevemque refocillationem corporis potius quam ad delectationem paratam indulerit: vespertina laudes Deo tempestivius persolvantur quam cæteris jejuniorum diebus: ut nec etiam debita laudes in ultima hora diei, vel omitantur, vel in aliquo detruncantur ob cœnam. Post peractam cœnam, vel si omittere post aliquam horulam, juxta exigentiam temporis ad Ecclesiam sorores campanella vocet: ubi vel de sanctorum gestis vel de aliis mirabilibus Dei lectio devota dicatur: Cui succedat completorii laudes: ut ex his roborata mentes divino pabulo, nocturnis phantasiis occultisque fallaciis diaboli occurrere non formident, nec timeant dimicare: & sic à divinis obsequiis exortus dies, divinis finiat in laudibus.

Post completorium vero nihil aliud quam silentium sentiatur: ut sorores quietæ semotæ totaliter corporeis sensibus, quæ in præterito tempore divinis audierunt lectionibus, ruminant mente, & retringant in corde. Hæc meditans unaquæque suam cellulam adeat: benedictione matris suscepta, & religionis habitum gestans, ut si natura exegerit se in intratu ad quiescendum componat. Si vero dormientem demon insequi cœperit quam vigilantem metuerat: si illusiones immiserit, si turpia cogitata opponerit: mox ut Dei sponsa persenserit exurgat: cedatque ignavia & sopori, velox excubitus. Inde protinus horrendum & tremendum diabolo signum crucis opponat, sponsi dilecti invocet auxilium: & sponsus zelotypus qui nimio zelo sponsam custodit, exurgat protinus in auxilium sponsæ suæ. Scuto circumdabit eam, ne jam timeat à timore nocturno. Et cadent statim à latere ejus mille, & decem millia à dextris ejus: nec appropinquabunt ad eam. Postremò angelis suis mandabit ut custodiant eam in omnibus viis ejus, ne forte offendat ad lapidem pedem suum.

De caritate servanda erga infirmas sorores.

Caput XL.

BALNEARUM molliciem, caro sponsæ Dei non suscipiat. Harum usus castis corporibus non competit. Satis nos ipsi experti quotidie quantum in membris nostris libidinis ignis exurat sentimus, etiam si ignis fomenta auferantur pro posse. Nimis est demens & fatuus, qui materiam preparans igni ad incendium, non vult ut ardeat. Ita decent miserimas mulierculas: cum periclitantur naufragio partus. Tamen si extrema necessitas infirmanti consulerit: servato omni pudicitie honore, cum omni modestia fiat. Aliàs in servis Dei talia cogitare sit nefas. Summopere fervetur in vobis: ut erga infirmantes sorores, cum omni sollicitudine, omnis exhibeatur cura hospitalitatis, & præbeantur integræ & totius pietatis obsequia. Si periculum exegerit: medicum sobrium & pudicum, & omni suspitione carentem, protinus consulat: & quæ mandaverit sanitati congrua, omni domus necessitate postposita, benignè fiant. Si verò defunt necessaria: vendantur quæ monasterii sunt: ne temporale aliquod misericordiarum impediatur opera.

Nulla lex esse, vel potus aut stratus astringat infirmam vel debilem. Tamen sollicitè cavendum est ne in gluvies gulositatis sub infirmitatis velamine, sua commoda quærat: & ne infirmitas sub specie sanctitatis, corpus abstinentis conterat ultra vires: ne corpus duplici fractum stimulo, apud iustum iudicem deficiens, impium criminetur cœnobium & homicidam. Deputentur custodes infirmantibus discretæ & sanctæ sorores: quæ sollicitè præcaveant pericula, quæ imminere possunt infirmis: ne quid aliquoties contingat adversi. Onera quæso non aggravent servitrices. Semper Christum cogitent in infirma sorore latentem: semper se cogitent posse in futurum talibus indigere. Semper lex illa naturæ astricte teneatur sinu mentis, hominem debere aliis id exhibere, quod ab ipsis ipse deposceret. Non inficiat quæso hospitalitatis opera murmur, sed quod fieri debet, cum omni mansuetudine fiat, juxta Apostolum dicentem: Hospitalitatem sectantes, invicem in charitate sine murmuratione.

De auctoritate Episcopi & præpositi, circa observationes ordinis.

Caput XLI.

ECCE vobis, mea domina Eustochium & cæteræ dilectissimæ Filie Christi, Apostolicam vitam rudi & crasso stylo his chartulis scriptam, senex pater & propinquus jam morti, utpote centenarius in ætate, devoto affectu transmissit. Hoc speculum æternam, per hoc ænigmatè in præsentia vita, felicitatis viam unaquæque filiarum, assidua meditatione cernat. Non cautes grossities corticis, medullam requirendi contemptam. Non imperitias & rusticanas sermo, fastidium generet. Talia decent poeticas fabulas. Non est opus pietatis & totius veritatis legi rhetorum pompis. Hæc omnia juvenum interfunt. Ex hac singulis diebus velut ex delectabili ferculo, singulum vobis sumite bolum. Hunc non transglutendo: sed magna morositate masticando, hinc inde transferte per ora, ut sentire valeatis dulcedinem. Fateor enim vobis quod ex his quæ scribuntur si sedula sit meditatio, exurgat vobis talia, qualia lingua humana non novit, quamquam & hoc imperfectum sit opus. Nulla enim tam sancta, tam iusta, & diu provisã est constitutio: quæ in futurum, plurimos non patiatur defectus: quæ aliquando correctione non egeat. Propterea si quid in hac norma Apostolicæ vitæ & religionis, dispensatione, correctione, vel immutatione indiget: Episcopo vestro, aut præposito vestro presbytero sancto committo, ut secundum plenitudinem Spiritus sancti dispenset, mutet & corrigat. Sic itaque carissimæ filie, sanctos vivite dies: Sic Christo nuptiali fœdere copulata, ut non vacua lampade paratas vos semper media in nocte cum venerit sponsus vocaturus ad nuptias inveniat: nequaquam vobis per exteriora quærentibus oleum: ne tanquam fatuis ex tarditate, thalami negetur introitus. Senectutem vestri devoti Hieronymi, sanctis vestris juvate orationibus.

CENSURA EPISTOLÆ SEQUENTIS.

Abundè satis arbitror admonere tantum hoc opus ejusdem artificis esse, cujus id quod proxime præcessit.

CHROMATIUS ET HELIODORUS
Episcopi Hieronymi.

DILECTISSIMO fratri Hieronymo presbytero, Chromatius & Heliodorus Episcopi salutem in Domino. Ortum Mariæ reginæ virginis, simul & nativitatem atque infantiam Domini nostri Jesu Christi in apocryphis invenimus libris: in quibus multa contraria nostræ fidei considerantes scripta, recusanda credimus universa: ne per occasionem Christi, lætitiarum Antichristo traderemus. Ista igitur nobis considerantibus, extiterunt viri Dei, Armenius & Virinus, qui dicerent sanctitatem tuam beatissimi Matthæi Evangelistæ manu scriptum volumen Hebraicum invenisse, in quo & virginis matris & salvatoris infantia esset scripta: & idcirco tuam charitatem per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum expetimus: quatenus & illud ex Hebræo Latinis verbis tradas: non tantum ad percipiendum quæ sunt Christi

signia, quantum ad hæreticorum astutiam excludendam: qui ut doctrinam malam instituerent, bonam Christi nativitatem, suo mendacio miscuerunt: ut post dulcedinem vitæ, mortis amaritudinem occultarent. Et erit ergo purissimæ pietatis, vel ut rogantes fratres exaudias, vel Episcopos exigentes charitatis debitum, quod idoneum credideris recipere facias. Vale in Domino, & ora pro nobis.

HIERONYMUS CHROMATIO
& Heliodoro Episcopis.

DOMINIS sanctis & beatissimis, Chromatio & Heliodoro Episcopis, Hieronymus exiguus Christi servus in Domino salutem. Qui terram auri consciam fodit, non illico arripit quicquid fossa profuderit lacerata, sed priusquam fulgens pondus vibrantis jactus ferri suspendat, interim verendis suspendendisque celsitibus immoratur, & specialiter qui nondum lucris augetur. Arduum opus injungitur, cum hoc fuerit mihi à vestra beatitudine imperatum, quod nec ipse sanctus Matthæus Apostolus & Evangelista voluit in aperto conscribi. Si enim hoc secretum non esset, Evangelio utique ipsius quod edidit addidisset: sed fecit hunc libellum Hebraicis literis obhignatum: quem usque adeo edidit, ut & manu ipsius liber scriptus Hebraicis literis à viris religiosissimis habeatur, qui etiam à suis prioribus per successus temporum susceperunt. Hunc autem ipsum librum, nunquam alicui transferendum tradiderunt: textum ejus aliter atque aliter narraverunt.

Sed factum est ut à Manichæi discipulo nomine Seleuco: qui etiam Apostolorum gesta falso sermone conscripsit: hic liber editus, non edificationi, sed destructioni materiam exhibuerit: & quod talis probaretur in synodo cui merito aures Ecclesie non paterent. Cesset nunc oblatrantium morsus: non istum libellum canonicis nos superaddimus scripturis: sed ad detegendum hæreticos fallaciam, Apostoli atque Evangelistæ scripta transferimus: in quo opere non tam piis iuventibus Episcopis obtemperamus, quam impiis hæreticis obviamus. Amor igitur est Christi cui satisfacimus, credentes quod nos suis orationibus adjuvent: qui ad salvatoris nostri infantiam sanctam per nostram potuerint obedientiam pervenire.

DE NATIVITATE SANCTÆ
Mariæ.

PETITIS à me ut vobis rescribam, quid mihi de quodam libello videatur, qui de nativitate sanctæ Mariæ à nonnullis habetur. Et ideo scire vos volo multa in eo falsa inveniri. Quidam namque Seleucus, qui passiones Apostolorum conscripsit, hunc libellum composuit. Sed sicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera dixit: de doctrina vero eorum plura mentitus est: ita & hic multa non vera de corde suo confinxit. Proinde ut in Hebræo habetur: verbum ex verbo transferre curabo. Si quidem sanctum Evangelistam Matthæum eundem libellum liquet composuisse: & in capite Evangelii sui, Hebraicis literis obhignatum opposuisse: quod an verum sit, auctori præfationis & fidei scriptoris committo. Ipse enim ut hæc dubia esse pronuncio: ita liquido falsa non affirmo.

Illud autem liberè dico, quod fidelium neminem negaturum puto, si hæc vera sint sive ab aliquo conficta, sacrosancta sanctæ Mariæ magna miracula præcessisse, maxima consecuta fuisse: & idcirco salva fide ab his qui Deum ista facere posse credunt, sine periculo animæ suæ credi & legi posse. Denique in quantum recordari possum, sensum non verba scriptoris sequens, & nunc eadem sententia non eisdem vestigiis incedens: nec quibusdam diverticulis ad eandem viam recurrent: sic narrationis styllum tentabo: & non alia dicam quam quæ aut scripta sunt ibi, aut consequenter scribi potuerunt.

Igitur beata & gloriosa semper virgo Maria de stirpe regia & familia David oriunda: in civitate Nazareth nata, Hierosolymis in templo Domini nutrita fuit. Pater ejus Joachim: Mater verò Anna dicebatur. Domus paterna est ex Galilæa & civitate Nazareth. Maternum autem genus ex Bethleem erat. Vita eorum simplex & recta apud Dominum, apud homines irreprehensibilis erat & pia. Nam omnem substantiam suam trifariam diviserunt. Unam partem templo &

templi servitoribus impendebant: aliam peregrinis & pauperibus erogabant: tertiam suæ familiæ usibus & sibi reservabant. Ita isti Deo chari, hominibus pii: per annos circiter viginti, castum domi conjugium sine liberorum procreatione exercebant. Voverunt tamen si forte Deus donaret eis sobolem: eam se Domini servitio mancipaturos: cujus rei gratia & Templum Domini singulis per annum festis frequentare solebant. Factum est autem ut encæriorum festivitas appropinquaret: unde cum nonnullis contribulibus suis Hierosolymam & Joachim ascendit.

Ea verò tempestate Isachar ibi pontifex erat. Cumque inter cæteros concives suos etiam Joachim cum oblatione sua videret, despexit eum, & munera ejus sprevit: interrogans cur inter fœcundos, infœcundus ipse stare præsumeret: dicens, munera nequaquam Deo digna posse videri: quem ipse prole indignum iudicasset, scriptura dicente: maledictum omnem esse, qui non genuisset masculum in Israël. Dicebat ergo prius cum ab hac maledictione, sobolis generatione solvendum, & sic demum in conspectu Domini cum oblationibus esse venturum. Cujus opprobrii obiectu, pudore magno suffusus Joachim, ad pastores qui cum pecudibus erant, in pascuis suis secessit. Neque enim domum repetere voluit: ne forte à contribulibus suis, qui simul aderant, & hoc à sacerdote audierant, eodem opprobrii elogio notaretur.

Verum cum ibi aliquandiu esset: quædam die cum esset solus, angelus Domini ei cum immenso lumine altit. Qui cū ad ejus visionem turbaretur: angelus qui ei apparuerat, timorem ejus compescuit, dicens: Noli timere Joachim, neque in visione mea turberis. Ego enim sum Angelus Domini, missus ab ipso ad te, ut annuncium tibi preces tuas esse exauditas, & eleemosynas tuas ascendisse in conspectum ejus. Videns quippe vidit pudorem tuum, & audivit sterilitatis opprobrium non rectè tibi obiectum. Peccati namque non naturæ ultor est Deus: & ideo cum alicujus uterum claudit, ad hoc facit, ut mirabilius denuò aperiat: & non libidinis esse quod nascitur, sed divini muneris cognoscatur.

Prima enim gentis vestræ Sara mater, nonne usque ad octogessimum annum infœcunda fuit? & tamen in ultima senectutis ætate genuit Isaac, cui repromissa erat benedictio omnium gentium. Rachel quoque tantum Domino grata, tantumque à sancto Jacob adamata: diu sterilis fuit: & tamen Joseph genuit, non solum dominum Ægypti, sed plurimarum gentium fame periturarum liberatorem. Quis in dicitibus vel fortior Samlone, vel sanctior Samuele? Et tamen hi ambo steriles matres habuere. Si ergo ratio verbis meis tibi non persuadet credere dilatos diu conceptus & steriles partus mirabiliores esse solere. Proinde Anna uxor tua pariet tibi filiam: & vocabis nomen ejus Mariam: hæc erit, ut novistis, ab infantia sua Domino consecrata: & Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris. Omne immundum neque manducabit neque bibet: neque inter populares fornicetur turbas, sed in Templo Domini conversatio ejus erit: ne quid de ea sinistra vel suspicari saltem possit vel dici.

Itaque ætate procedente, sicut ipsa mirabiliter ex sterili nascetur: ita incomparabiliter virgo generabit altissimi filium, qui Jesus vocatur: secundum nominis etymologiam Salvator omnium gentium erit. Et hoc tibi eorum quæ annuncio signum erit: Cum perveneris ad auream, in Hierosolymis, portam: habebis ibi obviam Annam uxorem tuam, quæ de tuæ regressionis tardatione modo sollicita: tunc in aspectu tuo gaudebit. His dictis angelus discessit ab eo.

Deinde apparuit Annæ uxori ejus dicens: Ne timeas Anna, neque phantasma putes esse quod vides. Ego enim sum angelus ille, qui preces & eleemosynas vestras obtuli in conspectu Dei: & nunc missus sum ad vos, ut annuncium vobis nascituram filiam: quæ Maria vocata, super omnes mulieres erit benedicta. Hæc à nativitate sua, statim Domini gratia plena, tribus ablactationis suæ annis in domo paterna permanebit. Postea servitio Domini mancipata, à templo usque ad intelligibiles annos non discedet. Ibi denique jejuniis & orationibus nocte ac die Deo ferviens, ab omni immundo se abstinebit. Virum nunquam cognoscat: sed sola sine exemplo, sine macula, sine corruptione, sine vitii commixtione, virgo filium, ancilla Dominum, & gratia & nomine & opere, salvatorem mundi generabit. Itaque surge, ascende Jerusalem: & cum perveneris ad portam, quæ aurea, pro eo